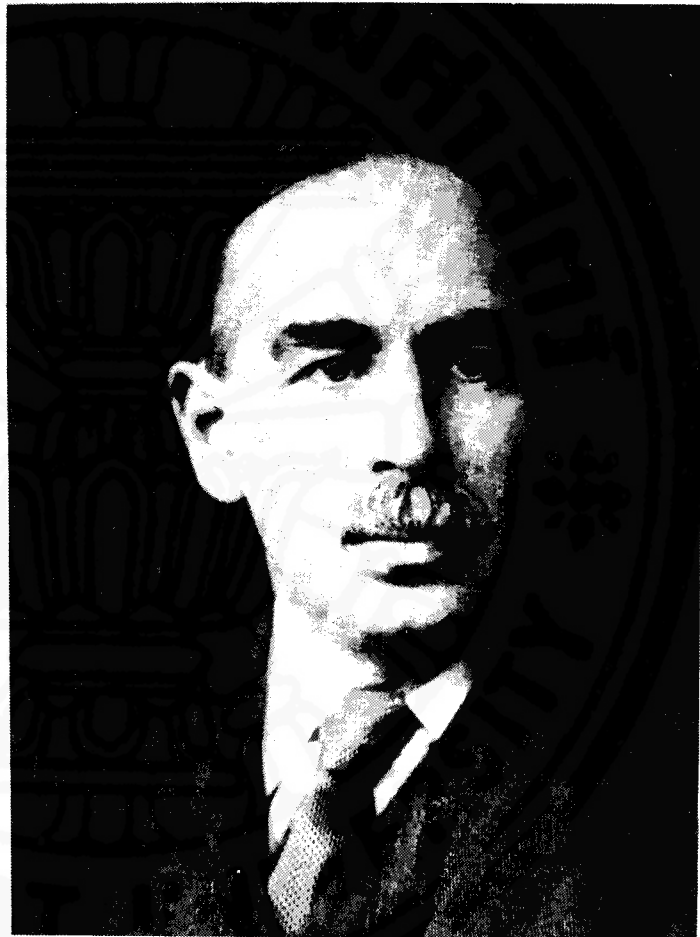

เคนส์ กับ กลุ่มบลูมสเบอรี*

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความปริทัศน์เรื่องนี้จำแนกออกเป็น 4 ตอน ตอนที่หนึ่งจะกล่าวถึงวรรณกรรมว่าด้วยชีวประวัติของจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ตอนที่สองกล่าวถึงข้อมูลใหม่เกี่ยวกับเคนส์ ตอนที่สามกล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรี และตอนที่สี่วิจารณ์หนังสือของ Crabtree and Thirlwall (1980) ซึ่งกล่าวถึงเคนส์กับกลุ่มบลูมสเบอรี

1. วรรณกรรมว่าด้วยชีวประวัติของเคนส์

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ได้ชื่อว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่หนังสือเรื่อง *The General Theory of Employment, Money and Interest* ออกสู่บรรณพิภพในปี ค.ศ. 1936 ซึ่งยังผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า “การปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์โดยเคนส์” (Keynesian Revolution) อิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ก็มีมากยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีใช้เรื่องนำประหลาดใจที่ปรากฏว่า เมื่อเคนส์ถึงแก่อนิจกรรมในปี ค.ศ. 1946 มีผู้เขียนชีวประวัติของเคนส์ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการต่าง ๆ จำนวนมาก ผู้ที่ผลิตงานประเภทนี้ มีอาทิเช่น ออสติน โรบินสัน (E.A.G. Robinson) ผู้เป็นทั้งสาวกและเพื่อนร่วมงานคนสำคัญของเคนส์¹ อาร์เธอร์ เซซิล พิกกู (Arthur Cecil Pigou)² ผู้ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์และศัตรูทางความคิดของเคนส์ โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph A. Schumpeter)³ ผู้ซึ่งมีความรู้สึกอิจฉาริษยาเคนส์เป็นการส่วนตัว⁴ เป็นต้น ทางด้านวิทยาลัยคิงส์ (King's College) แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ก็ได้ดำเนินการให้มีการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *John Maynard Keynes 1883—1946* ในปี ค.ศ. 1949 โดยรวมข้อเขียนของผู้ที่รู้จักเคนส์ในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเคนส์ บทบาทของวิทยาลัยคิงส์ ดังกล่าวนี มีใช้เรื่องนำประหลาดใจแต่ประการใด เคนส์เป็นนักศึกษาของวิทยาลัยแห่งนี้ในระหว่างปี ค.ศ. 1902-1905 แม้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ยังประกอบอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย ณ สถาบันแห่งนี้ (ค.ศ. 1909-1946) แต่เหนือสิ่งอื่นใด เคนส์ทำหน้าที่เหรัญญิก (Bursar) ของวิทยาลัยคิงส์อยู่ถึง 22 ปี

KEYNES AND THE BLOOMSBURY GROUP

(ค.ศ. 1924-1946) ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ เคนส์ได้ปฏิบัติระบบการเงินและนำทรัพย์สินของวิทยาลัยไปลงทุนซื้อหุ้น จนมีฐานะมั่นคง จากเงินจำนวน 30,000 ปอนด์สเตอร์ลิง เคนส์สามารถหากำไรจนเพิ่มขึ้นเป็น 380,000 ปอนด์สเตอร์ลิงในปีที่เคนส์ถึงแก่อนิจกรรม

อย่างไรก็ตาม ชีวประวัติของเคนส์ที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ (official biography) เพิ่งปรากฏสู่บรรณพิภพภายหลังจากที่เคนส์ล่วงลับไปแล้ว 5 ปีเศษ และผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานชิ้นนี้ก็คือ รอย ฮาร์รอด (Roy F. Harrod) ผู้เป็นทั้งสานุศิษย์และเพื่อนร่วมงานของเคนส์ ฮาร์รอดได้รับความเอื้อเฟื้อจากนางฟลอเรนซ์ เคนส์ (Florence Keynes) มารดาของเคนส์ในการศึกษาบันทึกเอกสาร และจดหมายส่วนตัวของเคนส์ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการเขียนชีวประวัติของเคนส์ดังกล่าวนี้ กระนั้นก็ตาม *The Life of John Maynard Keynes* (London : Macmillan, 1951) ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้ไม่เพียงแต่จะปรากฏในภายหลังว่า ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์บางเรื่องบางตอนมีรายละเอียดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงเท่านั้น⁵ หากทว่าฮาร์รอดยังจงใจละเลยไม่กล่าวถึงพฤติกรรมบางด้านของเคนส์อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่เคนส์เป็นคนรักสองเพศ (bi-sexual)

หลังจากการปรากฏตัวของ Harrod (1951) โลกหนังสือต้องรอคอยอีก 16 ปีเศษจึงมีโอกาสดำเนินรับหนังสือเกี่ยวกับเคนส์อีก 2 เล่ม คือ Stewart (1967) และ Lekachman (1967) หนังสือทั้งสองเล่มนี้ มิได้มีจุดเด่นทั้งในด้านการนำเสนอข้อมูลใหม่ หรือในด้านการตีความเหตุการณ์แต่ประการใด

(บนซ้าย) จอห์น เนวิลล์ เคนส์ บิดาของเคนส์
 (บนขวา) ฟลอเรนซ์ อาดัมส์ เคนส์ มารดาของเคนส์
 (ล่าง) มาร์กาเร็ต เคนส์ (อายุ 4 ขวบ) เฮฟฟรีย์
 เคนส์ (อายุ 2½ ขวบ) และจอห์น เมย์นาร์ด
 เคนส์ (อายุ 6 ขวบ)

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ก่อนปี ค.ศ. 1970 งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์ที่ปรากฏสู่บรรณพิภพมีจำนวนไม่มากนัก ทั้ง ๆ ที่อัจฉริยภาพของเคนส์และอิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อวงวิชาการทั้งในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์เริ่มหลั่งไหลสู่บรรณพิภพมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น E.A.G. Robinson (1971), Roy Jenkins (1972),⁶ Milo Keynes (1975),⁷ D.E. Moggridge (1976)⁸ เป็นต้น การเติบโตของการศึกษาเรื่องนี้นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เป็นผลผลักดันจากปัจจัยอย่างน้อย 2 ปัจจัยกล่าวคือ

ประการแรก สภาราชบัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักร (Royal Economic Society) ได้รวบรวมงานเขียนทั้งหมดของเคนส์มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม รวม 25 เล่ม โดยใช้ชื่อว่า *The Collected Writings of John Maynard Keynes* และมอบหมายให้สำนักพิมพ์แมกมิลแลนจัดพิมพ์นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 งานเขียนเหล่านี้อาจจำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ

(1) งานเขียนที่จัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มแล้ว อาทิเช่น *Indian Currency and Finance* (1913), *A Treatise on Money* (1930), *The General Theory of Employment, Money and Interest* (1936) เป็นต้น

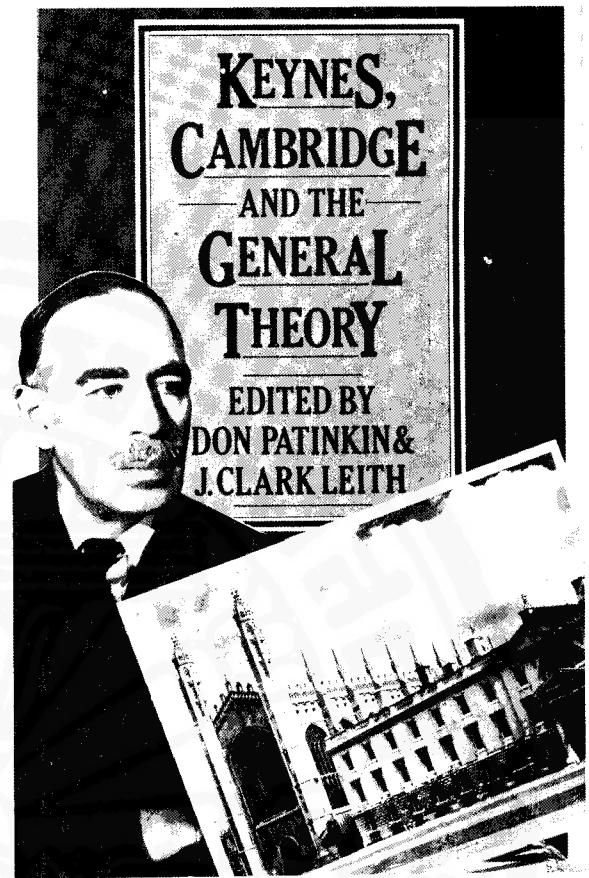
(2) บทความและจุลสารที่รวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือเล่มมาแล้ว อาทิเช่น *Essays in Persuasion* (1931), *Essays in Biography* (1933) เป็นต้น

(3) บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารจดหมายที่มีถึงหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ รวมตลอดจนจุลสารเรื่องต่าง ๆ ซึ่งยังไม่เคยรวบรวมตีพิมพ์เป็นเล่มมาก่อน

(4) ข้อเขียนที่ไม่เคยตีพิมพ์สู่สายตาของสาธารณชนมาก่อน

(5) บันทึกและจดหมายโต้ตอบที่มีถึงนักเศรษฐศาสตร์ท่านต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และนโยบายเศรษฐกิจ

ข้อเขียนและบันทึกซึ่งไม่เคยตีพิมพ์มาก่อนเหล่านี้ ได้มีส่วนกระตุ้นให้มีการศึกษาแนวความคิดและชีวประวัติของเคนส์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อมูลใหม่อันน่าสนใจนั่นเอง นอกจากนี้ ดังเป็นที่ทราบดีว่า เคนส์มีบทบาทในการช่วยราชการของกระทรวงการคลัง (อังกฤษ) และหน่วยงานอื่น ๆ อยู่ไม่น้อย บันทึกราชการที่เคนส์เป็นผู้เขียนก็เพิ่งเปิดเผยสู่สาธารณชนภายหลังจากเหตุการณ์ล่วงเลยไปแล้ว 30 ปี โดยสำนักหอจดหมายเหตุแห่งสหราชอาณาจักร (Public Record Office) เป็นผู้เก็บรวบรวม บันทึกราชการเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางความคิดของเคนส์ได้ไม่น้อย ด้วยเหตุนี้เอง ภายหลังจากการตีพิมพ์หนังสือชุด *The Collected Writings of John Maynard Keynes* นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 เป็นต้นมา การถกเถียงและการเฝ้าหาความรู้เกี่ยวกับเคนส์ หรือที่นัก

เศรษฐศาสตร์บางท่านเรียกกันว่า “เคนส์วิทยา” (Keynsiology) ก็กลับมีชีวิตชีวามากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ตัวอย่างของความขื่อนี้จะเห็นได้จากการจัดการสัมมนาร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและวันตักแห่งแคนาดา กับมหาวิทยาลัยชิบรูว์แห่งเยอรมนี เรื่อง “Keynes, Cambridge and the *General Theory* : The Process of Criticism and Discussion Connected With the Development of *The General Theory*” ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1975 บทความและบทอภิปรายในการสัมมนาดังกล่าวนี้นี้ ปรากฏต่อมาในหนังสือของ Patinkin and Leith (1977)

ประการที่สอง การก่อตั้งวิทยาลัยเคนส์ (Keynes College) ขึ้นในมหาวิทยาลัยเคนท์ แห่งสหราชอาณาจักร (University of Kent) ในปลายทศวรรษ 1960 ได้มีส่วนกระตุ้นให้มีการศึกษาเกี่ยวกับเคนส์เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันดังกล่าวนี้มีนโยบายด้านการจัดสัมมนาเกี่ยวกับเคนส์ (Keynes Seminar) โดยเฉพาะและฉบับนี้ ได้จัดให้มีการสัมมนาดังกล่าวนี้นี้รวม 4 ครั้ง โดยเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1972 และต่อมาได้จัดให้มีการสัมมนาดังกล่าวนี้นี้เป็นปี รายงานการสัมมนาได้ปรากฏต่อมาเป็นหนังสือเล่ม คือ Moggridge (1974) ; Thirlwall (1976) ; Thirlwall (1978) และ Crabtree and Thirlwall (1980)

ในบรรดาหนังสือเกี่ยวกับเคนส์ที่ออกสู่บรรณพิภพตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา เล่มที่น่าสนใจมากที่สุดก็คือ Patinkin and Leith (1977) และ Milo Keynes (1975) Patinkin and Leith (1977) เป็นหนังสือรวมบทความและบทอภิปรายเกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิดของเคนส์ อันนำมาสู่ The General Theory โดยที่ผู้นำเสนอบทความและผู้ร่วมสัมมนาประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำ ซึ่งบางคนเคยเป็นผู้ร่วมงานและสานุศิษย์ของเคนส์ บทความเรื่องสำคัญ ๆ กล่าวถึงบรรยากาศทางวิชาการในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในทศวรรษ 1930 เพื่อนร่วมงานของเคนส์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และกระบวนการในการเขียนหนังสือ The General Theory ส่วน Milo Keynes (1975) เป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับเคนส์รวม 28 เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เขียนขึ้นใหม่ บทความเหล่านี้อาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่งว่าด้วยชีวิตของเคนส์ กลุ่มที่สองว่าด้วยอิทธิพลของเคนส์ที่มีต่อพัฒนาการของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และนโยบายเศรษฐกิจ และกลุ่มที่สามว่าด้วยบทบาทและงานด้านต่าง ๆ ของเคนส์

2. ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับเคนส์

การตีพิมพ์เอกสารชิ้นต้นเกี่ยวกับเคนส์ในหนังสือชุด The Collected Writings of John Maynard Keynes นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของการศึกษาชีวิตประวัติและพัฒนาการทางความคิดของเคนส์⁹ เมื่อ The General Theory ปรากฏสู่บรรณพิภพในปี ค.ศ. 1936 นั้น ข้อโจมตีข้อหนึ่งที่มีมักจะกล่าวอ้างกันก็คือ “What is original in the book is not true ; and what is true is not original.”¹⁰ นักเศรษฐศาสตร์ในสำนักสต็อกโฮล์ม (Stockholm School) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบอร์ทิล โอห์ลีน (Bertil Ohlin) มักจะกล่าวอ้างว่า ทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ซึ่งปรากฏใน The General Theory มิใช่ของใหม่ หากปรากฏในงานเขียนของนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดน อย่างเช่น Monetary Equilibrium ของกุนนาร์ เมอร์ดัล (Gunnar Myrdal) และ Interest and Prices ของคnut วิกเซลล์ (Knut Wicksell) มาก่อน¹¹ การโจมตีเคนส์ในบางกรณีไปไกลถึงกับกล่าวหาเป็นนัย ๆ ว่าเคนส์ลอกความคิดจากผลงานของสำนักเศรษฐศาสตร์สต็อกโฮล์ม อย่างไรก็ตาม บัดนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า แม้ว่าเคนส์จะเคยอ่านงานเขียนของวิกเซลล์อยู่บ้าง แต่ก็หาได้อ่านอย่างกว้างขวางไม่ เมื่อเบอร์ทิล โอห์ลีน ส่งบทความ ซึ่งต่อมาคือ Ohlin (1937) เพื่อให้เคนส์พิจารณา ตีพิมพ์ใน Economic Journal โอห์ลีนได้เอ่ยอ้างถึงงานของวิกเซลล์ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับ The General Theory ของเคนส์ เคนส์แสดงความสนใจและได้ถามโอห์ลีนว่า งานของวิกเซลล์ดังกล่าวนี้ ได้แก่อะไรบ้าง¹² ข้อโต้เถียงดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าเคนส์มิได้ตระหนักว่ามีงานเขียนของวิกเซลล์เกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ประเด็นที่

สำคัญยิ่งกว่าก็คือ ข้อมูลที่เปิดเผยในชั้นหลังได้ช่วยตอกย้ำความเชื่อเดิมที่ว่า ทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ที่ปรากฏใน The General Theory มีผลในการปฏิวัติแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ดังที่ศาสตราจารย์ดอน พะตินกิน ซึ่งให้เห็นจุดเด่นของ The General Theory อยู่ที่ทฤษฎีอุปสงค์มวลรวมและอรรถาธิบายเกี่ยวกับกลไกการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจ แต่แนวความคิดเหล่านี้ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในงานเขียนของนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดน ก่อนปี ค.ศ. 1931 ดังนั้น ข้อกล่าวอ้างที่ว่าสำนักเศรษฐศาสตร์สต็อกโฮล์มค้นพบ “The General Theory” ก่อนเคนส์นั้น จึงไม่มีมูลแห่งความเป็นจริง¹³ ข้อที่น่าสนใจยิ่งกว่านี้ก็คือ นโยบายการแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสวีเดน ในทศวรรษ 1930 ซึ่งรัฐบาลพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยนำไปใช้นั้นได้รับอิทธิพลจากเคนส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจุลสารเรื่อง Can Lloyd George do It ? ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1929 แทนที่จะได้รับอิทธิพลจากสำนักเศรษฐศาสตร์สต็อกโฮล์ม¹⁴ แม้แต่เบอร์ทิล โอห์ลีนก็ยังยอมรับความข้อนี้¹⁵

แม้ว่าเคนส์จะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ปฏิวัติทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ และแม้ว่า The General Theory จะออกสู่บรรณพิภพมากกว่าสี่ทศวรรษแล้วก็ตาม แต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์เคนส์ก็ยังไม่หมดสิ้นไป ต่างกันแต่เพียงว่า การวิพากษ์วิจารณ์ในระยะแรกยังแฝงด้วยอคติและความไม่ชอบเคนส์เป็นการส่วนตัวอยู่ค่อนข้างมาก แต่ในระยะหลังนี้ การวิพากษ์วิจารณ์อาศัยเหตุผลและข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น งานเขียนของฮาร์รี จี. จอห์นสัน (Harry G. Johnson) นับเป็นอุทาหรณ์ของความข้อนี้¹⁶ ตามทัศนะของจอห์นสัน ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1930 นั้น มิได้เกิดจากความล้มเหลวของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ตรงกันข้าม ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดจากการไม่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแนวการวิเคราะห์ของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่อังกฤษกลับเข้าสู่ระบบมาตรฐานทองคำภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และกำหนดค่าของเงินปอนด์สเตอร์ลิงไว้ในระดับเดียวกับช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อันเป็นเหตุให้เงินปอนด์สเตอร์ลิงมีค่าสูงกว่าความเป็นจริงนั้น นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในทศวรรษ 1930 หากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมิได้เป็นไปอย่างผิดพลาดเช่นนี้ ก็อาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิวัติ Keynesian Revolution

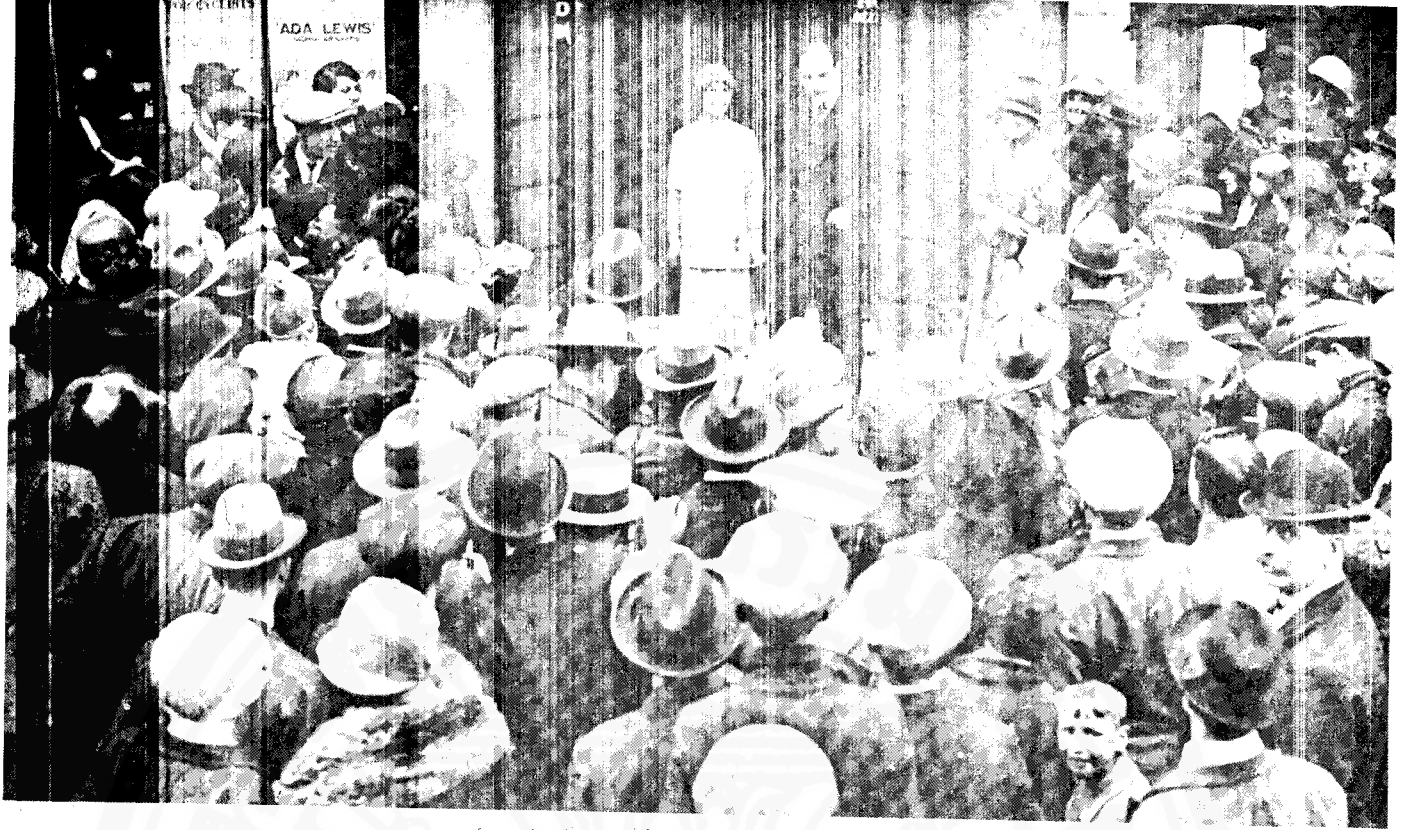
พัฒนาการแห่งความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ จากหนังสือเรื่อง A Treatise on Money (1930) มาสู่หนังสือเรื่อง General Theory (1936) เป็นประเด็นที่มีการศึกษาอย่างลุ่มลึกงานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับประเด็นนี้ได้แก่ งานของพะตินกิน¹⁷ และม็อกกริดจ์¹⁸ ประเด็นที่ควรแก่การสนใจในเรื่องนี้ นอกเหนือจากพัฒนาการทางความคิดของเคนส์เองแล้ว ก็คือ บทบาทของกลุ่ม

Cambridge Circus ที่มีต่อการเขียนหนังสือ *The General Theory* ของเคนส์ดังเป็นที่ทราบกันดีว่า เคนส์มีความสัมพันธ์อันสนิทแนบแน่นกับกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งมีชื่อเรียกกันต่อมาว่า Cambridge Circus คำว่า Circus ในที่นี้ ย่อมาจาก Circle of Discussants อันประกอบด้วยริชาร์ด คาคห์น (Richard Kahn) เจมส์ มีด (James Meade) เปียโร สราฟฟา (Piero Sraffa) โจน โรบินสัน (Joan Robinson) และออสติน โรบินสัน (E.A.G. Robinson) เมื่อเคนส์มีความคิดทางเศรษฐศาสตร์เรื่องใด ก็มักจะถกเถียงกับนักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวกลุ่มนี้ ในระหว่างสัปดาห์ซึ่งเคนส์ไปอยู่ในลอนดอน สมาชิกในกลุ่ม The Circus ก็ยังคงอภิปรายถกเถียงกันต่อไป เมื่อได้ข้อสรุปประการใดแล้ว ริชาร์ด คาคห์น จะทำหน้าที่เป็นคนกลางสื่อความคิดของกลุ่ม ไปให้เคนส์ทราบภาพของคณกลุ่มนี้และเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ของ เคนส์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เริ่มกระจำจัดขึ้นจากข้อเขียนของ ออสติน โรบินสัน ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม The Circus¹⁹ อย่างไรก็ตาม ข้อที่ยังไม่ยุติก็คือ The Circus มีอิทธิพลต่อความคิดของเคนส์ในการเขียนหนังสือเรื่อง *The General Theory* มากน้อย เพียงใด จากการศึกษาของพะดินกินพบว่า นักเศรษฐศาสตร์หนุ่มสาวกลุ่มนี้ มิได้มีบทบาทในกระบวนการเขียน *The General Theory* มากดังที่รำลือ (ดูเชิงวรรคที่ 17) ในขณะที่ทุมปีเตอร์กล่าวอ้างว่า ริชาร์ด คาคห์นควรจะได้อิทธิพลเป็นผู้เขียน *The General Theory* ร่วมกับเคนส์²⁰ ประเด็นดังกล่าวนี้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวางและตรงไปตรงมาใน Patinkin and Leith (1977, pp. 80—87)

เคนส์ไม่เพียงแต่อาศัยกลุ่ม The Circus ในการแลกเปลี่ยนความคิดเท่านั้น หากทว่ายังอาศัยกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นฐานสนับสนุนในการโจมตีสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกอีกด้วย และดังที่เป็นที่ทราบกันดีว่า ตัวแทนของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกที่เป็นเป้าหมายการโจมตีของเคนส์นั้นก็มีใช้ใครอื่น หากแต่เป็นอาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ด้วยกันเอง ซึ่งก็คือ อาร์เธอร์ พิกู (Arthur Cecil Pigou) และเดนนิส โรเบิร์ตสัน (Dennis H. Robertson) นั้นเองเอกสารชิ้นต้นที่ตีพิมพ์ใน *The Collected Writings of John Maynard Keynes* เล่มที่ 13 และ 14 ช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างมาก ผู้ที่เคยศึกษาชีวประวัติของเคนส์ ย่อมทราบดีว่า เคนส์มิได้มีการศึกษาอบรมอย่างเป็นทางการในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์มาก่อน หากแต่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาคณิตศาสตร์ และเริ่มสนใจศึกษาเศรษฐศาสตร์ในปัสตท้ายที่ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์นั่นเอง โดยการศึกษาด้วยตนเองและฟังการบรรยายของอัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) และอาร์เธอร์ พิกู แนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกจึงถูกปลูกฝังอยู่ในระบบความคิดของเคนส์ แต่แล้วสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกก็กลับกลายเป็นเป้าหมายการโจมตีใน *The General Theory* ทั้งเคนส์

เองก็ไม่ละเว้นที่จะไม่โจมตีมาร์แชลล์ พิกูสาวกผู้ซื่อสัตย์ของมาร์แชลล์ย่อมอดรอนทนมิได้ จนต้องออกมาปกป้องมาร์แชลล์อย่างสุดฤทธิ์ พิกูลงมือเขียนบทวิจารณ์หนังสือ *The General Theory* ของเคนส์ด้วยตนเอง²¹ การโต้ตอบเป็นไปอย่างเผ็ดร้อน ทั้งพิกูเองก็ต้องแสวงหาเหตุผลเพื่อตอบโต้ข้อโจมตีของเคนส์ ดังนั้น Pigou (1941) จึงเขียนขึ้นเพื่อปกป้องทฤษฎีและแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก แนวความคิดว่าด้วย Real Balance Effect หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า Pigou Effect ปรากฏครั้งแรกในงานชิ้นนี้ แม้ว่าทั้งเคนส์และพิกูต่างก็เป็นอาจารย์ในสังกัด King's College แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ด้วยกัน แต่ความขัดแย้งทางความคิดทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองเริ่มห่างเหิน ประเด็นที่ว่า เคนส์ได้ให้ความเป็นธรรมแก่พิกูหรือไม่ กลับเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอีกครั้งหนึ่ง หลายคนมีความรู้สึกว่า เคนส์น่าจะนำเสนอทฤษฎีของตนได้ โดยไม่จำเป็นต้องโจมตีพิกูและโรเบิร์ตสัน บ้างก็มีความเห็นว่า เคนส์โจมตีพิกูอย่างไม่เป็นธรรมนัก²² แต่ในทัศนะของสาวกของเคนส์ การโจมตีพิกูและโรเบิร์ตสันเป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ E.A.G. Robinson (1968) ได้เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิกูกับเคนส์ แต่ก็ยังไม่ละเอียดและมีได้ให้ภาพชัดเจนเท่ากับงานเขียนในระยะหลัง²³ ออสติน โรบินสันย้ายอยู่เสมอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับพิกู มิได้ตึงเครียดมากอย่างที่รำลือกัน การที่เคนส์โจมตีพิกูและโรเบิร์ตสัน ย่อมมีผลเสมือนหนึ่งการวิจารณ์ตนเอง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ก่อนยุค *The General Theory* เคนส์ก็มีความคิดไม่แตกต่างจากสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ทั้งในการชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีและแนวความคิดของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกมีข้อผิดพลาดอย่างไร ก็ย่อมต้องมีการอ้างอิงและเคนส์ก็เลือกที่จะอ้างอิงงานของพิกู²⁴ อย่างไรก็ตาม กาลเวลาได้ช่วยลบล้างความขัดแย้งระหว่างคนทั้งสอง เมื่อเคนส์ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1946 พิกูก็ลงมือเขียนชีวประวัติของตนเอง ดังปรากฏใน Pigou (1946) และต่อมาในปี ค.ศ. 1949 พิกูก็ขอบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์อีกครั้งหนึ่งทั้ง ๆ ที่ปลดเกษียณแล้ว (ขณะนั้นพิกูอายุ 72 ปี) คำบรรยายดังกล่าวนี้ ต่อมาได้ตีพิมพ์เป็น Pigou (1950) พิกูยอมรับต่อสาธารณชนว่า ตนเพิ่งจะเข้าใจประเด็นข้อถกเถียงต่าง ๆ ของเคนส์ใน *The General Theory* และยอมรับอีกด้วยว่า บทวิจารณ์หนังสือ *The General Theory* ซึ่งพิกูเขียนไปตีพิมพ์ใน *Economica* นั้น รุนแรงเกินไป

สาระสำคัญส่วนหนึ่งของ *The General Theory* ก็คือ เคนส์ได้ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของระบบเศรษฐกิจมิได้เป็นคุณภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตรา (Full-employment equilibrium) เสมอไป โดยที่อาจมีช่องว่างแห่งภาวะเงินฝืด (deflationary gap) หรือช่องว่างแห่งภาวะเงินเฟ้อ (inflationary gap) การที่ระบบเศรษฐกิจจะอยู่ในคุณภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตราได้นั้น มักเป็นกรณีพิเศษ

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ในวันแสดงงานที่ลิเดีย โลโปโกวา

เท่านั้น ทั้งเคนส์ก็ไม่เชื่อว่า กลไกราคาจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการชักนำให้ระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มอัตราความไร้ประสิทธิภาพของกลไกราคานี้เอง นับเป็นเหตุผลประการสำคัญที่สนับสนุนให้รัฐบาลมีบทบาทในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การที่เคนส์สนับสนุนให้รัฐบาลมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นนี้เองทำให้มีผู้โจมตีว่า เคนส์มีแนวความคิดแบบสังคมนิยม บางคนไปไกลถึงกับกล่าวหาว่าเคนส์เป็นมาร์กซิสต์²⁵ เอกสารชิ้นหนึ่งที่ตีพิมพ์ใน *The Collected Writings of John Maynard Keynes* ได้ช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบแนวความคิดพื้นฐานของเคนส์ และบัดนี้ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า เคนส์เป็นเพียงปัญญาชนเสรีนิยม²⁶ ในเอกสารหลายต่อหลายชิ้น เคนส์ได้กล่าวถึงพวกมาร์กซิสต์อย่างเยาะหยันและถากถางทั้งไม่มีมาร์กซิสต์คนใดที่สนิทชิดเชื้อกับเคนส์ ในกลุ่ม *The Circus* ซึ่งสนิทกับเคนส์เองนั้น เวลานั้นก็ยังไม่มีใครที่เป็นมาร์กซิสต์ โจน โรบินสัน เพิ่งจะกลายเป็นมาร์กซิสต์ในภายหลัง ส่วนเปียร์ สราฟฟานั้นเพียงแต่สนใจศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์²⁷

ในการวิเคราะห์บทบาทของเคนส์ในด้านต่าง ๆ งานศึกษาชีวประวัติของเคนส์ ที่ปรากฏสู่บรรณพิภพก่อนปี ค.ศ. 1970 มักจะละเลยบทบาทของเคนส์ในฐานะที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้น มีข้อเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยลูกศิษย์ของเคนส์ 4 คน คือ พลัมป์เตอร์ (A.F.W. Plumptre)²⁸ โรเบิร์ต ไบรส (Robert B. Bryce) วอลเตอร์ ซาลานต์ (Walter S. Salant) และลอรี ทาร์ชิส (Lorie Tarshis)²⁹ นอกจากนี้บันทึกที่บรรดาลูกศิษย์จดจากการบรรยายในชั้นเรียนของเคนส์ ก็กลายเป็นเอกสาร

สำคัญที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาการทางความคิดของเคนส์³⁰ สถาบันการศึกษาบางแห่งเริ่มจัดเก็บเอกสารประเภทนี้ อาทิเช่น บันทึกการบรรยายของเคนส์ ซึ่งจัดโดยโรเบิร์ต ไบรส จัดเก็บไว้ ณ Carleton University เป็นต้น

เคนส์แต่งงานกับนางลิเดีย โลโปโกวา (Lydia Lopokova) นักเต้นบัลเลต์ชาวรัสเซียในปี ค.ศ. 1925 โดยที่ได้อยู่กันด้วยกันหลายปีก่อนที่จะแต่งงาน ทั้งคู่ครองชีวิตสมรสจนเคนส์ถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1946 แต่เดิมนั้น เราไม่ผู้ได้รู้จักลิเดีย โลโปโกวามากนัก เราไม่ทราบว่า นางมีความสำคัญและบทบาทมากนักเพียงใดต่อชีวิตและงานของเคนส์ แม้ว่าบัดนี้จะมีข้อเขียนของไมโล เคนส์³¹ และริชาร์ด บักเกิล³² ซึ่งช่วยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้าง แต่ข้อที่ยังไม่กระจ่างชัดก็คือ ลิเดียมีชีวิตสมรสอยู่ได้อย่างไรตลอดระยะเวลาที่เคนส์มีชีวิตครึ่งสองเพศ

ยอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (ซ้าย) กับ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (ขวา)

3. ว่าด้วยบลูมสเบอรี

บลูมสเบอรี (Bloomsbury) เป็นชื่อตำบลหนึ่งในมหานครลอนดอน ตำบลนี้เกิดมีชื่อเสียงขึ้นมา เพราะเหตุที่เป็นที่ชุมนุมของปัญญาชนในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และด้วยเหตุตั้งนั้นปัญญาชนกลุ่มดังกล่าวนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “กลุ่มบลูมสเบอรี” (Bloomsbury Group)

เรื่องราวของกลุ่มบลูมสเบอรีจะจัดกระจายอยู่ตามหนังสือบันทึกความทรงจำ ตลอดจนชีวประวัติของปัญญาชนกลุ่มนี้ หนังสือที่กล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรีอย่างได้เนื้อได้หนังมากที่สุด คือ Bell (1968) พัฒนาการของกลุ่มบลูมสเบอรีอาจจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

พัฒนาการขั้นที่หนึ่ง กลุ่มบลูมสเบอรีถือกำเนิดขึ้นในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1899 ณ วิทยาลัยตรีนิติ (Trinity College) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ผู้ที่เป็นแกนนำของกลุ่มบลูมสเบอรีในระยะแรกล้วนแต่เป็นนักศึกษาของสถาบันแห่งนี้ อาทิเช่น เลียนาร์ด วูล์ฟ (Leonard Woolf) ลิตตัน สเตรชีย์ (Lytton Strachey) แชกสัน ซิดนีย์-เทิร์นเนอร์ (Saxon Sydney-Turner) โรบี สตีเฟน (Thoby Stephen) ไคลฟ เบลล์ (Clive Bell) เป็นต้น ต่อมาจึงขยายตัวไปยังวิทยาลัยอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ พัฒนาการในขั้นนี้ยังมิได้มีการก่อตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ หากแต่เป็นช่วงเวลาแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีในเวลาต่อมา คนเหล่านี้ได้พบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามชุมนุมหรือสโมสรต่างๆ ซึ่งมีจำนวนนับร้อยในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่ที่สำคัญก็คือ Apostles' Society ซึ่งในเวลานั้นมี ยี.อี. มัวร์ (G.E. Moore) นักปรัชญาคนสำคัญแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นผู้นำ ดังนั้นจึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่จะพบว่า แกนนำของกลุ่มบลูมสเบอรีส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือเรื่อง *Principia Ethica* ของมัวร์

พัฒนาการขั้นที่สอง โดยการชักนำของโรบี สตีเฟน บรรดาเพื่อน ๆ ของโรบีต่างก็ได้อัปเดตกับน้องสาวของเขา 2 คน คือ วาเนสซา สตีเฟน (Vanessa Stephen) และ เวอร์จิเนีย สตีเฟน (Virginia Stephen) เมื่อเซอร์เลสลี สตีเฟน (Leslie Stephen) ผู้บิดาถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1904 ครอบครัวสตีเฟนได้อพยพไปอยู่บ้านเลขที่ 46 Gordon Square ตำบล Hyde Park Gate นครลอนดอน บรรดามิตรสหายของโรบี สตีเฟน จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อลงไปลอนดอน ก็มักจะพบปะสนทนากัน ณ บ้านแห่งนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1906 โรบี สตีเฟนถึงแก่กรรม และวาเนสซา สตีเฟนแต่งงานกับไคลฟ เบลล์ ทั้งคู่ยึดหัวหาดอยู่ที่ 46 Gordon Square ส่วนเวอร์จิเนีย สตีเฟนย้ายไปอยู่ 21 Fitzroy Square จุดนี้เองเป็น

ยี.อี. มัวร์ นักปรัชญาผู้มีอิทธิพลต่อสมาชิกของกลุ่มบลูมสเบอรี

หัวเลี้ยวหัวต่อของการกำเนิดแห่งกลุ่มบลูมสเบอรี เพราะหลังจากนี้ไม่นานนัก คนกลุ่มเดียวกันนี้ก็เริ่มพากันมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่รอบตำบลบลูมสเบอรีในนครลอนดอน อาทิเช่น ภายหลังจากที่เวอร์จิเนีย สตีเฟนแต่งงานกับเลียนาร์ด วูล์ฟแล้ว ก็ย้ายไปอยู่บ้านเลขที่ 52 Tavistock Square ส่วนบ้านเลขที่ 46 Gordon Square ถูกเคนส์ยึดครองไป ก่อนที่เคนส์จะแต่งงานกับลิลิเดย์ โลโปโกวา ในปี ค.ศ. 1925 เคนส์ได้จัดการให้ลิลิเดย์อาศัยอยู่ในบ้านเลขที่ 41 Gordon Square ส่วนดันดัน แกรนต์ (Duncan Grant) จิตรกรผู้มีชื่อเสียงก็เปิดสตูดิโออยู่ที่ 8 Fitzroy Street เป็นต้น การที่ปัญญาชนกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนรอบ ๆ ตำบลบลูมสเบอรีนี้เอง เป็นสาเหตุให้ได้รับการขนานนามว่า “กลุ่มบลูมสเบอรี”

พัฒนาการขั้นที่สาม สมาชิกในกลุ่มบลูมสเบอรีส่วนใหญ่เป็นนักคิด นักเขียนและจิตรกร นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลักของแต่ละคนแล้ว คนเหล่านี้มักมีงานเขียนวิจารณ์หนังสือวิจารณ์งานศิลปะ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการเมือง อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มบลูมสเบอรียังไม่ปรากฏ จวบจนกระทั่งปี ค.ศ. 1910 เมื่อโรเจอร์ ฟราย (Roger Fry)

(ซ้าย) วานสชา สตีเฟ่น
(ขวาบน) โรเบิร์ต สตีเฟ่น
(ขวาล่าง) เวอร์จิเนีย สตีเฟ่น

จัดให้มีการแสดงภาพเขียนยุค Post-Impressionist ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ Grafton Gallery นับเป็นครั้งแรกที่ชาวอังกฤษได้ชมผลงานของเซซัง (Cezanne) มาติสส์ (Matisse) ปิกัสโซ (Picasso) โกแกง (Gauguin) แวนโก๊ะ (Van Gogh) ฯลฯ งานแสดงภาพเขียนดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก ภายหลังจากปี ค.ศ. 1910 ผลงานของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีเริ่มมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและความคิดของชาวอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นงานแสดงศิลปจากภาคพื้นยุโรป งานจิตรกรรมของโคลฟ เบลล์, วาเนสซา เบลล์ และดันคัน แกรนด์ งานเขียนนวนิยายของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ และมอร์แกน ฟอรัสเตอร์ (E.M. Forster) งานเขียนทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของลิตตัน สเตรซีย์ ตลอดจนงานเขียนทางเศรษฐศาสตร์และการเมืองของเคนส์

เมื่อพิจารณาพัฒนาการของกลุ่มบลูมสเบอรี เราอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มบลูมสเบอรีมีลักษณะเป็นกลุ่ม “สภากาแฟ” ชุมนุมหรือชมรมที่มีลักษณะเป็น “สภากาแฟ” นั้น มีอยู่ดาษดื่นในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ Apostles’ Society ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มบลูมสเบอรีก็มีลักษณะเป็นชุมนุมดังกล่าวนี้ เพียงแต่เป็นชุมนุมที่ไม่เปิดเผยและมีการกลั่นกรองสมาชิกอย่างเข้มงวด แขนงในในเวลาต่อมาของกลุ่มบลูมสเบอรีบางคนไม่เคยได้รับเลือกเป็นสมาชิกของชุมนุมดังกล่าวนี้ ดังเช่นโฮปีย์ สตีเฟน และโคลฟ เบลล์ เป็นต้น สามสิบห้าปีหลังจากที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกของ Apostles’ Society เคนส์ได้กล่าวถึงตัวอย่างของหัวข้อการอภิปรายใน “สภากาแฟ” แห่งนี้ไว้ดังนี้

“...If A was in love with B and believed that B reciprocated his feelings, whereas in fact B did not, but was in love with C, the state of affairs was certainly not so good as it would have been if A had been right, but was it worse or better than it would become if A discovered his mistake? If A was in love with B under a misapprehension as to B’s qualities, was this better or worse than A’s not being in love at all?... Were all truths equally good to pursue and contemplate.....”³³

เมื่อกลุ่มบลูมสเบอรีย้ายฐานจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ไปสู่มหานครลอนดอน “สภากาแฟ” ยังคงเป็นกิจกรรมหลัก หัวข้อการอภิปรายมีปริศนาอันกว้างขวาง ครอบคลุมทั้งปรัชญา ศิลปะ วัฒนธรรม การเมือง และเรื่องอื่น ๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์งานวรรณกรรมและงานศิลปะของสมาชิกในกลุ่ม มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในบางกรณี การวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏในรูปของข้อเขียนตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารรายคาบจนเป็นที่กล่าวหากันว่า คนในกลุ่มบลูมสเบอรีมีแนวโน้มที่จะเชิษฐ์กันเอง หรือยกย่องผลงานของสมาชิกในกลุ่มเดียวกันเกินกว่าที่ควร แต่ Bell (1968, pp. 60—63)³⁴ พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวนี้ไม่มีมูลแห่งความเป็นจริง ด้วยการชี้ให้เห็นว่า โคลฟ เบลล์ มิได้ยกย่องงานจิตรกรรมของโรเจอร์ ฟราย และเวอร์จิเนีย วูล์ฟ

เมื่อวิจารณ์หนังสือเรื่อง Elizabeth and Essex ของลิตตัน สเตรซีย์ ก็มีได้มีลักษณะเชิษฐ์กันเอง เป็นต้น

โดยเหตุที่กิจกรรมของกลุ่มบลูมสเบอรีที่มีอิทธิพลต่อสังคมอังกฤษโดยทั่วไปประกอบด้วยการเขียนและงานศิลปะ พจนานุกรมภาษาอังกฤษ ฉบับมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด จึงให้คำนิยามคำว่า Bloomsbury ไว้ดังนี้³⁵

Bloomsbury

A school of writers and aesthetes living in or associated with Bloomsbury that flourished in the early 20th century ; a member of this school.

การที่ชื่อกลุ่มบลูมสเบอรีมีความสำคัญมากพอที่จะปรากฏในพจนานุกรมได้เช่นนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและความคิดของกลุ่มดังกล่าวนี้ไม่มากนักน้อย อย่างไรก็ตาม การตราชื่อกลุ่มบลูมสเบอรีว่าเป็น “สำนักนักเขียนและศิลปิน” นั้น อาจไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มดังกล่าวนี้ ดังที่เลียวนาร์ด วูล์ฟได้เคยกล่าวว่า กลุ่มบลูมสเบอรีเป็นเพียงกลุ่มมิตรสหายเท่านั้น³⁶ แม้ว่าสมาชิกกลุ่มนี้จะมีปรัชญาพื้นฐานบางประการเหมือนกัน และมีความคิดเห็นที่ตรงกันในเรื่อง ดังที่ Bell (1968, p. 63) กล่าวว่า หากต้องการศึกษาความคิดของกลุ่มบลูมสเบอรี จะต้องศึกษางาน

เขียนของสมาชิกกลุ่มนี้อย่างน้อย 4 เรื่อง คือ

- (1) John Maynard Keynes, **The Economic Consequences of the Peace** (1919)
- (2) Clive Bell, **Civilisation**
- (3) Virginia Woolf, **Orlando** (1928).
- (4) Virginia Woolf, **A Room of One's Own** (1929).

กระนั้นก็ตาม ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี ก็หาได้มีเอกภาพแต่ประการใดไม่ ความแตกต่างทางด้านความคิดระหว่างบุคคลยังคงมีอยู่ตามปกติวิสัย แม้ในประเด็นหลัก ๆ ดังเช่น การคัดค้านกรณีที่ยังกุญแจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ก็ยังมีได้มีความเห็นชนิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จริงอยู่ สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มบลูมสเบอรี ประกาศสนับสนุนหลักการสันติวิธี (pacifism) และต่อต้านการทำสงคราม และด้วยสำนึกทางมนุษยธรรม จึงปฏิเสธที่จะถูกเกณฑ์ทหารเพื่อทำสงคราม (conscientious objector) แต่กระนั้นก็ตาม เหตุผลที่ใช้ในการต่อต้านสงครามก็ยังแตกต่างกันไปตามตัวบุคคล มีหน้าซ้ำ สมาชิกบางคนก็ยังคงทำงานรับใช้รัฐบาลผู้ประกาศสงคราม ดังเช่น เคนส์เป็นอาทิ

ลักษณะร่วมกันบางประการของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรี ก็คือ สมาชิกส่วนใหญ่ของปัญญาชนกลุ่มนี้มาจากครอบครัวชั้นกลาง ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เป็นส่วนใหญ่ และได้รับอิทธิพลไม่โดยตรงก็โดยอ้อมจากปรัชญาของอี.อี. มัวร์ (G.E. Moore) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหนังสือเรื่อง **Principia Ethica** อิทธิพลดังกล่าวนี้ได้ปรากฏต่อมาในวิธีการดำรงชีวิต งานเขียน และงานศิลปะต่าง ๆ ปรัชญาเสรีนิยมถูกฝังรากลึกในระบบความคิดของคนกลุ่มนี้ การไม่ยึดถือจารีตประเพณีดั้งเดิมอันล้าสมัย นับเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี การเรียกร้องความเสมอภาคแห่งสิทธิระหว่างบุรุษกับสตรีปรากฏในงานเขียนของปัญญาชนกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยายของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ ปรัชญาพื้นฐานเหล่านี้ปรากฏให้เห็นจากเสรีภาพในการแต่งกาย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกเพศหญิง) เสรีภาพในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชาย พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสะท้อนระบบคุณค่าในสังคมอังกฤษในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อยู่ไม่น้อย

พฤติกรรมในเรื่อง “รักเสรี” ในหมู่สมาชิกของกลุ่มบลูมสเบอรี นับเป็นเรื่องที่มีการกล่าวขวัญและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมาก เสรีภาพทางเพศและการรักร่วมเพศเป็นพฤติกรรมต้องห้ามตามบรรทัดฐานของสังคมอังกฤษในขณะนั้น แต่พฤติกรรมในเรื่องนี้กลับเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในกลุ่มบลูมสเบอรี พฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นมรดกตกทอดจากชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และในบางกรณีสืบทอดจากโรงเรียนกินนอนระดับมัธยมศึกษา Apostles' Society ในวิทยาลัยตรีนิติ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีได้รู้จักกัน ก็ประกอบด้วย

สมาชิกที่เป็นโฮโมเซ็กชวล (homo-sexual) เป็นส่วนใหญ่ บันทึกความทรงจำและจดหมายติดต่อดังกล่าวระหว่างสมาชิกในกลุ่มบลูมสเบอรีที่เพิ่งเปิดเผยในชั้นหลัง ช่วยให้เรารู้ว่า ผู้มีพฤติกรรมรักร่วมเพศในกลุ่มบลูมสเบอรี มีอาทิเช่น จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์, ลิตตัน สเตรชีย์, ดันคัน แกรนด์ เป็นต้น ส่วนเวอร์จิเนีย สตีเฟน ก็เคยหลงรักวอเนสซา สตีเฟน พี่สาวเลี้ยงดูสาว อารมณ์อันอ่อนไหว และความว้าวุ่นแห่งชีวิต ทำให้ครั้งหนึ่งมิตรสหายพากันชักจูงให้เธอมีชีวิตคู่กับลิตตัน สเตรชีย์ แต่ความพยายามดังกล่าวนี้ก็ต้องล้มเหลว ในเมื่อสเตรชีย์เป็นคนที่รักร่วมเพศ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่เลียวนาร์ด วูล์ฟกลับมาจากการปฏิบัติราชการในศรีลังกา เวอร์จิเนีย สตีเฟนก็เลือกที่จะลงเอยอยู่กับวูล์ฟ ส่วนวอเนสซา สตีเฟน เมื่อมีลูกกับโคลฟ เบลล์ได้สองคน³⁷ ก็แยกกันอยู่นานถึง 14 ปี ในระหว่างนั้น วอเนสซาครองชีวิตรักอยู่กับดันคัน แกรนด์ ผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นคู่รักของเคนส์ ทั้งสองมีลูกสาวด้วยกันหนึ่งคนคือ แองเจลิกา เบลล์ (Angelica Bell) เดวิด การ์เน็ตต์ (David Garnett) นักเขียนผู้เป็นสมาชิกอีกคนหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี ซึ่งเคยหลงรักวอเนสซา สตีเฟน ตั้งแต่สมัยที่ทั้งคู่ยังมีวัยหนุ่มสาว เมื่อผิดหวังจากวอเนสซา ก็รอคอยจนได้แต่งงานกับแองเจลิกา อย่างไรก็ตาม เมื่อกาลเวลาผ่านไป ผู้ที่เคยมีพฤติกรรมรักร่วมเพศก็เริ่มมีพฤติกรรมทางเพศตามปกติตามบรรทัดฐานของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเคนส์, สเตรชีย์ และแกรนด์

ลิตตัน สเตรชีย์ (ซ้าย) ผู้มีประวัติแย่งผู้ชายแข่งกับเคนส์ ส่วนบุรุษในรูปขวามือ คือ ดันคัน แกรนด์ คู่รักของเคนส์

4. เคนส์กับบลูมสเบอรี

Crabtree and Thirlwall (1980) เป็นรายงานการสัมมนา เรื่อง “Keynes and The Bloomsbury Group” ซึ่งวิทยาลัยเคนส์ แห่งมหาวิทยาลัยเคนต์ จัดขึ้นในปี ค.ศ. 1978 นับเป็น Keynes Seminar ครั้งที่สี่ บทความที่น่าสนใจในการสัมมนานี้มีอยู่ 4 เรื่องด้วยกัน คือ

1. Derek Crabtree, “Cambridge Intellectual Currents of 1900”
2. Richard Shone, “A General Account of the Bloomsbury Group”
3. Raymond Williams, “The Significance of Bloomsbury as a Social and Cultural Group”
4. Quentin Bell, “Recollections and Reflections on Maynard Keynes”

บทความความคิดของดิเรก แครบทรี กล่าวถึงกระแสความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางวิชาการ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจบรรยากาศอันก่อเกิดกลุ่มบลูมสเบอรี บทความของ ริชาร์ด โซน กล่าวถึงความเป็นมาของกลุ่มบลูมสเบอรีโดยทั่วไป (โซนเป็นเพื่อนสนิทของดันคัน แกรนด์ ซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มบลูมสเบอรี) ศาสตราจารย์เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ วิเคราะห์กลุ่มบลูมสเบอรีในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนศาสตราจารย์ควินติน เบลล์ พินความหลังเกี่ยวกับเคนส์ในฐานะผู้ที่เคยใกล้ชิดมาก่อน ในจำนวนผู้นำเสนอบทความในการสัมมนาทั้งสี่คนนี้ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มบลูมสเบอรีถึง 2 คน คือ ริชาร์ด โซน และควินติน เบลล์ กระนั้นก็ตาม เมื่อพิจารณาเนื้อหาของ Crabtree and Thirlwall (1980) ทั้งเล่มแล้ว ก่อนขำขันผิดหวัง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ไม่มีบทความหนึ่งบทความใดในหนังสือเล่มนี้ที่กล่าวถึงบทบาทเคนส์ในกลุ่มบลูมสเบอรีและความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับกลุ่มบลูมสเบอรีโดยตรง บทความของแครบทรีเพียงแต่ให้ภูมิหลังเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ บทความของโซนและวิลเลียมส์กล่าวถึงกลุ่มบลูมสเบอรีโดยทั่วไป โดยมีได้เน้นประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับกลุ่มดังกล่าวนี้ ส่วนบทความของเบลล์นำเสนอภาพของเคนส์จากทัศนะของผู้เขียน ดังนั้น กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว เนื้อหาของหนังสือไม่สู้ตรงกับชื่อหนังสือนัก

หากพิจารณาในแง่ของข้อมูล อาจกล่าวได้ว่า Crabtree and Thirlwall (1980) มิได้นำเสนอข้อมูลใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับเคนส์หรือกลุ่มบลูมสเบอรี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเหตุว่า มีการตีพิมพ์บันทึกความทรงจำและจดหมายโต้ตอบของสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีมาก่อนแล้วจำนวนมาก นอกจากนี้ การจัดพิมพ์หนังสือชุด The Collected Writings of John Maynard Keynes ก็ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ

เคนส์เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของ Crabtree and Thirlwall (1980) อยู่ที่บทความของศาสตราจารย์เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ ซึ่งวิเคราะห์กลุ่มบลูมสเบอรีในฐานะกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มบลูมสเบอรีเป็นกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งมีความคิด “ขบถ” ต่อสังคม ไม่ยึดติดในรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม แต่ยึดมั่นในเสรีภาพแห่งความคิดและการแสดงออกซึ่งความคิด โดยใช้ท่วงทำนองที่เปิดเผยและตรงไปตรงมา จนในบางครั้งดูประหนึ่งว่าหยาบคาย ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของกลุ่มดังกล่าวนี้ก็คือ การมีความสำนึกต่อสังคม (Social conscience) โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การมีความเอื้ออาทรต่อกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม และเพื่อที่จะช่วยเหลือกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม จำเป็นต้องมีการปฏิรูปอย่างเป็นระบบในระดับกลุ่มชนชั้นสูง ซึ่งครอบคลุมทั้งสังคมนั้นอยู่ การเป็น “ขบถ” ต่อชนชั้นสูง ซึ่งครอบคลุมสังคมจึงเป็นพฤติกรรมที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ แสดงออกในรูปของการปฏิเสธรูปแบบและจารีตประเพณีดั้งเดิม ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์และเยาะเย้ยถากถางระบบความคิดของกลุ่มชนชั้นสูงเหล่านั้น แต่ขณะเดียวกัน ก็พยายามสื่อความคิดไปสู่กลุ่มชนชั้นต่ำผู้เสียเปรียบในสังคม รูปแบบของกลุ่มบลูมสเบอรีมิได้เพิ่งเกิดขึ้น หากแต่มีพัฒนาการในประวัติศาสตร์ ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เคยมีกลุ่มของวิลเลียม กอดวิน (William Godwin) และในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็มีกลุ่ม Pre-Raphaelite Brotherhood เป็นต้น

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในฤดูใบไม้ร่วง ปี ค.ศ. 1902 ในภาคการศึกษาแรกนั่นเอง เขาก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับแกนนำในเวลาต่อมาของกลุ่มบลูมสเบอรี ลิตตัน สเตรชีย์ และเลียวนาร์ด วูล์ฟ ได้พาเขาไปทำความรู้จักกับ อี.อี. มัวร์ และต่อมาในปี ค.ศ. 1903 เคนส์ก็ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกของ Apostles' Society ซึ่งมีมัวร์เป็นผู้นำ ด้วยเหตุนี้เองปรัชญาของมัวร์จึงมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและระบบความคิดของเคนส์ เคนส์เองก็ยอมรับความเป็นจริงดังกล่าวนี้นี้ แต่ในช่วงปลายแห่งชีวิต เคนส์พยายามสลัดออกจากปรัชญาของมัวร์³⁸ การเข้าเป็นสมาชิก Apostles' Society ทำให้เคนส์มีความสัมพันธ์อันสนิทแนบแน่นกับกลุ่มที่เป็นหัวใจของกลุ่มบลูมสเบอรีในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวแล้วว่า สมาชิกส่วนใหญ่ของ Apostles' Society เป็นพวกรักร่วมเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับสมาชิกชุมนุมดังกล่าวนี้ จึงมิได้มีเฉพาะแต่กิจกรรมทางปัญญาเท่านั้น หากทว่ายังมีความสัมพันธ์ทางเพศอีกด้วย เราไม่ทราบแน่ชัดว่าเคนส์เริ่มมีพฤติกรรมรักร่วมเพศเมื่อไร แต่ในขณะที่เป็นสมาชิก Apostles' Society อยู่ นั่น มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าเคนส์และสเตรชีย์ต่างแย่งชิงที่จะได้อาร์เธอร์ ฮอบเฮาส์ (Arthur Hobhouse) เป็นคู่รัก ซึ่งปรากฏว่าเคนส์เป็นฝ่ายชนะ สเตรชีย์ต้องผิดหวังอีก

ครั้งหนึ่ง เมื่อสูญเสียต้นคันทัน แกรนด์ ผู้เป็นทั้งญาติและมิตรสนิท ให้แก่เคนส์ แกรนด์เป็น “คู่รัก” ของเคนส์อยู่เป็นเวลานาน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนทั้งสองเพิ่งจะเลิกราไป เมื่อแกรนด์ไปอยู่กับวาเนสซา เบลล์ และเคนส์แต่งงานกับลิลี โอลิโกว³⁹

ดังได้กล่าวแล้วว่า สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีมีพื้นฐานปรัชญาคล้ายคลึงกันและมีโลกทัศน์ไม่แตกต่างกันมากนัก ด้วยเหตุนี้เอง การเกาะกลุ่มจึงมีชีวิตยืนนาน อย่างน้อยที่สุดจนถึงประมาณปี ค.ศ. 1938⁴⁰ หากเรายึดถือระบบการวิเคราะห์ของศาสตราจารย์วิลเลียมส์ ซึ่งมองกลุ่มบลูมสเบอรีในฐานะที่เป็นกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม เราอาจถือว่า เคนส์เป็นสมาชิกของชนชั้นสูง ซึ่งไม่พึงพอใจกลุ่มชนชั้นสูงที่ครอบงำสังคมอังกฤษอยู่ในขณะนั้น แต่เคนส์แตกต่างจากปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรีส่วนใหญ่ ซึ่งเลือกที่จะอยู่นอกวงราชการ ในข้อที่ว่า เคนส์เองกระโดดเข้าสู่ราชการโดยหวังที่จะปฏิรูประบบราชการ และเปลี่ยนแปลงนโยบายในด้านต่าง ๆ ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การปฏิบัติแนวความคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ในส่วนหนึ่ง ก็อาจตีความได้ว่า เป็นปฏิริยาที่เคนส์มีต่อแนวความคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ครอบงำราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงการคลังในขณะนั้น เคนส์ไม่เพียงแต่ต้องการปฏิรูปกลไกของรัฐ ด้วยการเข้าสู่ระบบราชการเท่านั้น หากเคนส์ยังพยายามที่จะสร้างประชาคมที่ดีด้วยการแสดงความคิดเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ อีกด้วย แต่การทำงานรับใช้ราชการ กลับทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเคนส์กับสมาชิกอื่น ๆ ของกลุ่มบลูมสเบอรีเกิดความตึงเครียดเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรีส่วนใหญ่ต่อต้านการทำสงคราม แต่เคนส์กลับเป็นจักรกลของรัฐบาลผู้กระหายสงคราม (ในขณะนั้น เคนส์ช่วยราชการอยู่ที่กระทรวงการคลัง) เคนส์ต้องอดทนต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ตลอดช่วงเวลาแห่งสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อสงครามยุติลง เคนส์ได้ร่วมในคณะผู้แทนของสหราชอาณาจักรในการเจรจาทำสนธิสัญญาสันติภาพ ณ นครปารีส แต่เคนส์เห็นว่า ฝ่ายสัมพันธมิตรเรียกร้องผลประโยชน์และเอาเปรียบประเทศผู้แพ้สงครามมากเกินไป จึงลาออกจากคณะผู้แทนดังกล่าวนี้ แรงกดดันจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์และการเงิน ทำให้เคนส์ต้องล้มป่วยด้วยโรคประสาท ในปี ค.ศ. 1919 หลังจากฟื้นจากอาการโรคประสาท เคนส์ก็ลงมือเขียน *The Economic Consequences of the Peace* (1919) ซึ่งกล่าวกันว่าสะท้อนเจตคติของกลุ่มบลูมสเบอรี⁴¹

เคนส์มีปัญหาความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเคนส์แต่งงานกับลิลี โอลิโกว ในปี ค.ศ. 1925 ในขั้นต้น ลิลีไม่เพียงแต่จะมีปัญหาการพูดภาษาอังกฤษเท่านั้น หากทว่ายังมีปัญหาโลกทัศน์ที่แตกต่างจากสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีอีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่า ปัญญาชนกลุ่มบลูมสเบอรีได้รับอิทธิพล

จากปรัชญาของมาร์กซ์ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม โลกทัศน์ของคนเหล่านี้จึงคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระชับสัมพันธ์ภาพระหว่างคนเหล่านี้ แต่ลิลี โอลิโกว ไม่เพียงแต่จะปลดปล่อยจากปรัชญาของมาร์กซ์ หากยังเติบโตจากสิ่งแวดล้อมในสังคมที่แตกต่างจากสังคมกลุ่มบลูมสเบอรี โดยเกือบสิ้นเชิง ความแตกต่างทางด้านโลกทัศน์จึงเป็นเหตุให้ลิลีเียงยากที่จะแทรกตัวเข้าสู่กลุ่มบลูมสเบอรีได้ นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรียังมีเหตุที่จะไม่พอใจลิลีอีก 2 ข้อ ข้อที่หนึ่งก็คือ ชีวิตครอบครัวทำให้เคนส์มีเวลาที่จะยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มบลูมสเบอรีน้อยลง ส่วนอีกข้อหนึ่งนั้นเกิดจากอุปนิสัยส่วนตัวของลิลีเองในขณะที่ยังเป็นสมาชิกกลุ่มบลูมสเบอรีชอบถกปัญหาหนักสมองแต่ลิลีกลับชอบคุยเรื่องเบาสมอง ในบางครั้งลิลีจะสอดแทรกการสนทนาด้วยเรื่องตลกโป๊ฮา ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ผู้ร่วมงานสนทนาไม่น้อย อย่างไรก็ตาม กาลเวลาได้ช่วยให้กลุ่มบลูมสเบอรีเรียนรู้ที่จะยอมรับลิลีในเวลาต่อมา⁴²

กลุ่มบลูมสเบอรีมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางความคิดและโลกทัศน์ของเคนส์โดยมีพักต้องสงสัย ความคิดเห็นของเคนส์ที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ที่เคนส์เขียนให้บุคคลนอกวงการเศรษฐศาสตร์อ่านหลายต่อหลายเรื่องเป็นผลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มบลูมสเบอรี แต่ประเด็นที่ยังไม่มีคำตอบอันชัดเจนก็คือ กลุ่มบลูมสเบอรีมีบทบาทและอิทธิพลมากน้อยเพียงไร ต่อพัฒนาการทางความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของ *The General Theory*

เชิงอรรถ

*บทความปริทัศน์ด้วยหนังสือของ Derek Crabtree and A.P. Thirlwall (eds.), *Keynes and the Bloomsbury Group* (London : Macmillan, 1980), 112 pages.

¹E.A.G. Robinson (1947) โปรดดูบรรณานุกรมท้ายบทความนี้

²Pigou (1946) และ Pigou (1947)

³Schumpeter (1946)

⁴ข้อมูลดังกล่าวนี้ดูบทอภิปรายของศาสตราจารย์ดอน พะตินกิน (Don Patinkin) และพอล แซมมวลสัน (Paul Samuelson) ในการสัมมนาเรื่อง “Keynes, Cambridge and the General Theory” ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ๖-๗ ตุลาคม ค.ศ. 1975 ดู Patinkin and Leith (1977), pp. 87-89.

⁵ดูอาทิเช่น A.F.W. Plumptre, “Maynard as a Teacher” in Milo Keynes [1975], pp. 247-253 ; Quentin Bell, “Recollections and Reflections on Maynard Keynes” in Crabtree and Thirlwall (1980), p. 69.

- ⁶ นายรอย เจกกินส์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (อังกฤษ) ในรัฐบาลของนายฮาโรลด์ วิลสัน ต่อมาเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับฝ่ายซ้ายในพรรคกรรมกรจึงแยกตัวออกมาตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย
- ⁷ ไมโล เคนส์ เป็นลูกชายของเซอร์เยฟฟรี เคนส์ (Geoffrey Keynes) น้องชายของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์
- ⁸ หนังสือเล่มนี้อยู่ในชุด Fontana Modern Masters วัตถุประสงค์ของหนังสือชุดนี้ก็คือ การกล่าวถึงชีวิตประวัติ ผลงาน และความคิดของนักปราชญ์ และนักคิดคนสำคัญแห่งปัจจุบันสมัย สำหรับโดนัลด์ ม็อกกริดจ์นั้น เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่บรรณาธิการหนังสือชุด **Collected Writings of John Maynard Keynes** ร่วมกับเอลิซาเบธ จอห์นสัน (Elizabeth Johnson)
- ⁹ ประสพการณ์ของผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการ ความเป็นมาและปัญหาเกี่ยวกับเอกสารชิ้นต้นเหล่านี้ ดู Elizabeth Johnson (1973) และ Donald E. Moggridge, "Cambridge Discussion and Criticism Surrounding The General Theory : A Chronicle's View" in Patinkin and Leith (1977), pp. 64-71.
- ¹⁰ Hazlitt (1960), p. 3,
- ¹¹ Ohlin (1937) และ Ohlin (1977)
- ¹² จดหมายของเคนส์ถึงโอห์ลิน ลงวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 1937 ภายหลังจากที่ **The General Theory** ออกสู่บรรณพิภพแล้ว ดู **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, vol. 14, pp. 184-5.
- ¹³ Patinkin (1976) ; Don Patinkin, "The Process of Writing The General Theory : A Critical Survey" in Patinkin and Leith (1977), pp. 3-24.
- ¹⁴ Landgren (1960) และ Steiger (1976) อ้างถึงในคำอธิบายของศาสตราจารย์ โดนัลด์ วินช์ (Donald Winch) และดอน พะตินกิน ดู Patinkin and Leith (1977), pp. 76-78.
- ¹⁵ Ohlin (1974)
- ¹⁶ Harry G. Johnson, "Keynes and British Economics" in Milo Keynes (1975) ; reprinted in H.G. Johnson, **On Economics and Society** (The University of Chicago Press, 1975), pp. 77-90.
- ¹⁷ Patinkin (1975) ; Patinkin (1976) ; Patinkin, "The Process of Writing The General Theory : A Critical Survey" in Patinkin and Leith (1977), pp. 3-24.
- ¹⁸ Moggridge (1973)
- ¹⁹ E.A.G. Robinson, "Keynes and His Cambridge Colleagues" in Patinkin and Leith (1977), pp. 25-38.
- ²⁰ Schumpeter (1954), p. 1172.
- ²¹ *Economica*, vol. 3 (1936), pp. 115-132.
- ²² Bernard Corry, "Keynes in the History of Economic Thought" in Thirlwall (1978), pp. 3-34.
- ²³ E.A.G. Robinson, "Keynes and His Cambridge Colleagues" in Patinkin and Leith (1977), pp. 35-38.
- ²⁴ คู่มืออภิปรายของออสติน โรบินสันใน Thirlwall (1978), pp. 59-61.
- ²⁵ ในสหรัฐอเมริกายุคสมัยที่ลัทธิแมกคาร์ที (McCarthyism) เฟื่องฟูในต้นทศวรรษ 1950 องค์กรที่มีชื่อว่า Veritas Foundation ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ **Keynes at Harvard** กล่าวหาว่า ทฤษฎีและแนวความคิดของเคนส์ จัดอยู่ในจำพวกสังคมนิยม มาร์กซิสต์ และคอมมิวนิสต์ ดู John Kenneth Galbraith, "How Keynes Came to America" in Milo Keynes (1975), pp. 132-141.
- ²⁶ Mauric Cranston, "Keynes : His Political Ideas and Their Influence" in Thirlwall (1978), pp. 101-115.
- ²⁷ คู่มืออภิปรายของออสติน โรบินสันใน Patinkin and Leith (1977), p. 88.
- ²⁸ A.F.W. Plumptre, "Maynard Keynes as a Teacher" in Milo Keynes (1975), pp. 247-253.
- ²⁹ Robert B. Bryce, Walter S. Salant and Lorie Tarshis, "Keynes as Seen by His Students in the 1930 s" in Patinkin and Leith (1977), pp. 39-63.
- ³⁰ Patinkin and Leith (1977), pp. 3-24.
- ³¹ Milo Keynes, "Maynard and Lydia Keynes" in Milo Keynes (1975), pp. 1-8.
- ³² Richard Buckle, "On Loving Lydia" in Milo Keynes (1975), pp. 49-59.
- ³³ Keynes (1949)
- ³⁴ ควอนติน เบลล์ (Quentin Bell) ผู้แต่งหนังสือเรื่อง **Bloomsbury** เป็นบุตรของโคลฟ์ เบลล์ และวาเนสซา สตีเฟน เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์และทฤษฎีศิลปะ แห่ง University of Sussex ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันปลดเกษียณแล้ว งานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มบลูมสเบอรีอีกเรื่องหนึ่งก็คือ **Virginia Woolf : A Biography** (1972).
- ³⁵ **A Supplement to the Oxford English Dictionary**, Vol. I (1968), p. 298.
- ³⁶ Leonard Woolf, **Beginning Again** (1964), pp. 21, 23 อ้างถึงใน Crabtree and Thirlwall (1980), p. 41.
- ³⁷ คือ จูเลียน เบลล์ (Julian Bell) และ ควอนติน เบลล์ (Quentin Bell)
- ³⁸ Keynes (1949)
- ³⁹ Paul Levy, "The Bloomsbury Group" in Milo Keynes (1975), pp. 60-72.
- ⁴⁰ Quentin Bell, "Recollections and Reflections on Maynard Keynes" in Crabtree and Thirlwall (1980), p. 86.
- ⁴¹ Bell (1968), pp. 60-64.
- ⁴² Milo Keynes, "Maynard and Lydia Keynes" in Milo Keynes (1975) pp. 1-8.

บรรณานุกรม

- Bell, Quentin. **Bloomsbury**. London : Weidenfeld and Nicolson Ltd., 1968.
- Crabtree, Derek. and A.P. Thirlwall (eds.), **Keynes and the Bloomsbury Group**. London : Macmillan, 1980.
- Harrod, Roy. **The Life of John Maynard Keynes**. London : Macmillan, 1951.
- Hazlitt (ed.), Henry. **The Critics of Keynesian Economics**. Princeton, N.J. : D. Van Nostrand Co. Inc., 1960.
- Jenkins, Roy. "Keynes" **The Times** (March 1972).
- Johnson, Elizabeth. "The Collected Writings of John Maynard Keynes : Some Visceral Reactions" in Michael Parkin and A.R. Nobay (eds.), **Essays in Modern Economics**. London : Longman, 1973.
- Keynes, John Maynard. "My Early Beliefs" in **Two Memoirs** (1949) ; reprinted in **The Collected Writings of John Maynard Keynes**, Vol. 10 (London : Macmillan, 1972), pp. 433-451.
- Keynes (ed.), Milo. **Essays on John Maynard Keynes**. Cambridge University Press, 1975.
- Landgren, Karl - Gustav. **Den 'nya ekonomien' i Sverige : J.M. Keynes, E. Wigforss, B. Ohlin och utvecklingen 1927 - 1939 (The 'New Economics' in Sweden : J.M. Keynes, E. Wigforss, B. Ohlin and the Development 1927 - 1939)** Stockholm : Almqvist and Wiksell, 1960.
- Lekachman, Robert. **The Age of Keynes**. London : Allen Lane, 1967.
- Moggridge, D.E. "From the **Treatise** to the **General Theory** : An Exercise in Chronology" **History of Political Economy**, Vol. 5 (Spring 1973). pp. 72-88.
- Moggridge (ed.), D.E. **Keynes : Aspects of the Man and His Work**. London : Macmillan, 1974.
- Moggridge, Donald E. **Keynes**. London : Fontana, 1976.
- Ohlin, Bertil. "Some Notes on the Stockholm Theory of Saving and Investment", **Economic Journal**, Vol. 47, I (March 1937), pp. 53-69 ; II (June 1937), pp. 221-240.
- Ohlin, Bertil. "On the Slow Development of the 'Total Demand' Idea in Economic Theory : Reflections in Connection with Dr. Oppenheimer's Note" **Journal of Economic Literature**, Vol. 12 (September 1974), pp. 888-896.
- Ohlin, Bertil. "Some Comments on Keynesianism and the Swedish Theory of Expansion Before 1935" in **Patinkin and Leith** (1977, pp. 149—165).
- Patinkin, Don. "The Collected Writings of John Maynard Keynes : From the **Tract** to the **General Theory**", **Economic Journal**, Vol. 85 (June 1975), pp. 249-270.
- Patinkin, Don. **Keynes' Monetary Thought : A Study of Its Development**. Durham : Duke University Press, 1976.
- Patinkin, Don. and J. Clark Leith (eds.), **Keynes, Cambridge and the General Theory**. London : Macmillan, 1977.
- Pigou, A.C. **Employment and Equilibrium : A Theoretical Discussion**. London : Macmillan, 1941.
- Pigou, A.C. "John Maynard Keynes 1883-1946" **Cambridge Review** (May 18, 1946).
- Pigou, A.C. "John Maynard Keynes 1883-1946" **Proceedings of the British Academy**, Vol. 32 (1947).
- Pigou, A.C. **Keynes's General Theory : A Retrospective View**. London : Macmillan, 1950.
- Robinson, E.A.G. "John Maynard Keynes 1883-1946" **Economic Journal** (March 1947).
- Robinson, E.A.G. "Arthur Cecil Pigou" in **International Encyclopedia of the Social Sciences** (1968).
- Robinson, E.A.G. **John Maynard Keynes : Economist, Author, Statesman**. Oxford University Press, 1971.
- Schumpeter, Joseph A. "John Maynard Keynes 1883-1946" **American Economic Review** (September 1946), reprinted in Schumpeter, **Ten Great Economists** (Oxford University Press, 1951).
- Schumpeter, Joseph A. **A History of Economic Analysis**. Oxford University Press, 1954.
- Steiger, Otto. "Bertil Ohlin and the Origins of the Keynesian Revolution" **History of Political Economy**, Vol. 8, No. 3 (February 1976), pp. 341-366.
- Stewart, Michael. **Keynes and After**. Penguin Books, 1967.
- Thirlwall (ed.), A.P. **Keynes and International Monetary Relations**. London : Macmillan, 1976.
- Thirlwall (ed.), A.P. **Keynes and Laissez — Faire**. London : Macmillan, 1978.